

6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [Електронний ресурс] / – Режим доступу : [http:// www.pro-u4ot.info](http://www.pro-u4ot.info).

7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» [Електронний ресурс] / – Режим доступу : [http:// www.pro-u4ot.info](http://www.pro-u4ot.info).

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів» затверджено наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31 бер. 1999 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

УДК 504:338

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

*Некрасенко Л.А., к.б.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Вивчено вітчизняний досвід застосування економічних механізмів для стимулювання ефективного використання природних ресурсів. У статті досліджуються проблеми еколого-орієнтованого розвитку землегосподарювання АПК, впровадження екологічних податків та збільшення штрафів за порушення природоохоронного законодавства на місцевому рівні.

This article researches into the problem of regulation of the process of utilizing the environment. Devoted to the investigation of the problem of the modern natural resources economic estimation and the improvement.

Постановка проблеми. Природно-ресурсний потенціал країни є складовою частиною національного багатства і потребує його справедливої економічної оцінки. Це необхідно не тільки з метою визначення реальної вартості природних ресурсів, а й для стимулювання вибору шляхів їх раціонального використання на регіональному рівні. Дуже часто спостерігається недооцінка окремих компонентів природного середовища, що призводить до безповоротного виснаження і, як наслідок, – їх повного знищення. Особливо це стосується об'єктів природно-заповідного фонду та проєктованих територій, а також зон рекреацій, які зазнають найбільшого навантаження з боку населення. На жаль, ментальність українців ще не сприяє дбайливому ставленню до природи. Як відомо з історії західних країн, свідомість населення будується на правових та фінансових відносинах держави та її громадян. Тому першочерговим завданням охорони та раціонального природокористування є удосконалення нормативної бази та фінансових важелів, які б сприяли обмеженню потреб природокористувачів у залученні вичерпних природних ресурсів.

Проблеми еколого-орієнтованого розвитку землегосподарювання, впровадження екологічних податків та збільшення штрафів за порушення природоохоронного законодавства на місцевому рівні – всі ці питання є актуальними і потребують вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато наукових робіт українських вчених присвячено вивченню питань щодо потенціалу природних ресурсів окремих територій, зокрема, найбільших рекреаційних районів країни – Азово-Чорноморського та Карпатського.

Розвиток економічних досліджень щодо політики раціонального природокористування продовжується у напрямках пошуку шляхів підвищення ефективності використання і охорони природних ресурсів. У роботах науковців Долішнього М.І., Веклич О.О., Врублевської О.В., Маслюківської О.П., Гречановської Н.Г., Синякевич І.М., Гаман П.І., Шашула Л.О., Кравців В.С., Гринів Л.С., Коваль Я.В. та інших вивчаються економічні інструменти екологічної політики та їх вплив на природокористування [1, 2, 3].

Постановка завдання. Метою статті є вивчення економічних механізмів впливу на раціональне використання природних ресурсів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансування об'єктів природно-заповідного фонду, як правило, здійснюється з місцевих бюджетів за залишковим принципом. Видатки на програми природоохоронних заходів місцевого значення не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів і місцева влада вимушена самостійно шукати джерела фінансування для утримання об'єктів природно-заповідного фонду та зон відпочинку місцевого населення.

Українські науковці пропонують у економічний механізм природокористування включити систему платежів за використання та забруднення природних та рекреаційних ресурсів, систему пільг та кредитів, що надаються суб'єктам рекреаційного природокористування, штрафні санкції за нераціональне природокористування. Подальший розвиток ринкових процесів в українській економіці сприяє розширенню структури механізмів управління та впровадження нових еколого-економічних інструментів. Українські науковці Веклич О.О., Врублевська О.В., Гречановська Н.Г., Маслюківська О.П., Синякевич І.М. та інші [1, 2] представляють еколого-економічний механізм як сукупність організаційних структур, форм господарювання, методів управління та правових норм, за допомогою яких суспільство використовує економічні і екологічні закони для задоволення своїх потреб. Механізм використання і охорони ресурсів доквілля повинен базуватися на основних принципах екополітики: платності природокористування, економічної ефективності, відшкодуванні збитків та запобіганні шкоди для доквілля.

У структуру "мобілізації" природно-ресурсного потенціалу автори включають нормативно-правові інструменти, механізми організаційного і ресурсного забезпечення, економічне та технічне регулювання, а також менеджмент. Для регулювання використання природних ресурсів автори пропонують застосовувати такі економічні інструменти: ціни, тарифи, податки, систему страху-

вання екологічних та економічних ризиків, а також інструменти маркетингу, планування, експертної оцінки об'єктів природних ресурсів [10].

Одним із джерел формування коштів є впровадження нових ставок зборів та збільшення штрафів за порушення природоохоронного законодавства на місцевому рівні. Тому слід надати більшої свободи місцевим органам влади у впровадженні власної політики залучення коштів на екологічні програми.

Могутнім ресурсним фактором держави є податкові платежі. За умов існуючої податкової системи, коли податки збираються з доходів та з фонду заробітної плати, виробники всіх форм власності зацікавлені в зменшенні кількості робітників, приховуванні дійсного розміру прибутку й дійсних обсягів заробітної плати, що сприяє прискоренню тінізації економіки.

У сучасних умовах господарювання природні ресурси виступають обмежуючим фактором розвитку економіки. Підвищити його продуктивність можливо за умов ефективного оподаткування ресурсопотоку. Зміщення податкового тягаря з праці й доходів на ресурсопотік дозволить отримати подвійні дивіденди – зменшити вплив на навколишнє середовище й стимулювати соціальний захист робітників.

Крім того, податкова реформа дає можливість враховувати зовнішні екологічні фактори, трансформуючи їх у внутрішні витрати виробництва (принцип «хто забруднює, той і платить»). З іншого боку - підвищення ціни на природний капітал через оподаткування ресурсопотоку сприятиме максимізації продуктивності природного капіталу через вплив економічного стимулу щодо підвищення використання ресурсів, а саме: до технологічних інновацій і зменшення енерго- й матеріалоємності [1].

Такі типи екологічних податків, як податки на викид, скид, складування речовин, що забруднюють навколишнє середовище, базуються на кількості й якості викидів. Податки на викид мають, як правило, найбільш виражену фінансову мету - збільшення інвестицій, що направляються на охорону навколишнього середовища. Стимулююча й регулююча роль таких податків залежить від величини ставки податку.

У новому проекті Податкового кодексу України замість збору за забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних введено новий екологічний податок.

До позитивних новацій у новому Кодексі слід віднести впровадження податку на викиди двоокису вуглецю. Вуглецевий податок вже випробуваний у багатьох країнах світу, і виявив свою ефективність як потужний стимул для скорочення викидів, тобто як інструмент боротьби із кліматичними змінами. Також цей податок в усіх країнах, де його впровадили, виявився серйозним джерелом наповнення державного бюджету, адже викидами CO₂ супроводжується спалення будь-якого палива. Отримані від вуглецевого податку кошти дозволили в ряді країн ЄС знизити ставки пенсійних зборів, що є дуже актуальним в умовах України. Також саме ці кошти зазвичай направляють на проекти з впровадження енергоефективності в промисловості.

Розрахунки фахівців Ради з вивчення продуктивних сил України переконливо доводять, що за наших умов більш-менш ефективним вуглецевий податок стає лише при початковій ставці оподаткування від 1 грн. за тону CO₂ у 2011 році, із щорічним підняттям цієї ставки на 90% у 2012 – 2020 рр. та подальшим зростанням ще на 5 % щороку впродовж 2020 – 2030 рр. При такій ставці оподаткування вуглецевий податок вже в 2011 році складатиме 0,7 – 0,8% ВВП, у 2015 – до 2% ВВП, у 2020 – від 7 до 14% ВВП, у 2030 – до 18% ВВП. Названі цифри переконливо доводять, що вуглецевий податок в умовах України може стати серйозним джерелом наповнення держбюджету та вагомим важелем впливу на виробництво в бік впровадження чистих технологій.

Одним із найцінніших природних ресурсів України є земля. Досягнення ефекту екологізації землекористування в агропромисловому комплексі можливе на основі органічного поєднання економічних та організаційних механізмів. До групи організаційних механізмів входять: законодавчі, нормативно-правові, нормативно-методичні, моніторингові, експертні та суто управлінські. За допомогою цих механізмів встановлюють систему вимог та способів використання земель власниками та землекористувачами, регулюють відносини щодо володіння, використання та розпорядження земельними ресурсами.

До економічної групи механізмів слід віднести також сукупність відповідних підгруп: методико-оціночні, інвестиційні, банківські, маркетингові, аудиторські та фінансові. Ефективність економічних методів полягає у використанні, перш за все, вартісних показників, за допомогою яких формуються умови економічно-ефективного використання земель власниками та землекористувачами. До таких показників відносяться земельний податок, нормативна ціна землі, компенсаційні виплати за вилучення земельних ділянок, базовий розмір орендної плати, реєстраційні збори тощо. За допомогою економічних механізмів здійснюється регулювання земельних відносин із врахуванням економічних інтересів землевласників та землекористувачів, таких, як: диференціація земельного податку, надання пільгових кредитів.

В якості дуже важливої складової економічного механізму виступають ринкові регулятори, які безпосередньо впливають на формування ринку землі, а саме - договірна ціна земельних ділянок, договірна орендна плата, заставна ціна щодо іпотечного кредитування та інше. Крім того, до елементів економічного регулювання відносяться такі, як прогресивний земельний податок за надлишок площі земельних ділянок, що знаходяться у власності: прогресивний податок за понаднормативну ціну при купівлі-продажу землі.

Організаційно-економічні механізми екологізації землекористування є органічною складовою економічного механізму природокористування.

З метою підвищення ефективності управління еколого-орієнтованою діяльністю в сільськогосподарському землекористуванні фахівцями Ради по вивченню продуктивних сил пропонується створити відповідні Центри, які б на регіональному рівні здійснювали впровадження економічних та організаційних методів екологізації навколишнього середовища. Такі Центри пови-

нні бути організовані на території регіонів, що мають схожу специфіку проблеми у сфері землегосподарювання [10].

Важливим аспектом також є те, що ці Центри сприятимуть зменшенню ставок платежів за отримання інформації, за організацію управління еколого-орієнтованою діяльністю, а також за необхідний контроль, оскільки можуть сприяти зменшенню кількості суб'єктів, від яких залежить прийняття рішень. Принципом, у відповідності з яким у такому разі повинні прийматись рішення, є принцип фіскальної еквівалентності. Відповідно до цього принципу, ефективне використання земельних ресурсів передбачає наявність тісного зв'язку між інтересами суб'єктів господарювання, які є власниками землі; суб'єктів, які ними користуються, суб'єктів, які приймають відповідні рішення стосовно їх використання [10].

Висновки. Серед економічних перешкод сталого розвитку природокористування в Україні визначено недостатність бюджетного фінансування раціонального використання, охорони і відтворення природних ресурсів.

Аналіз стану природокористування в Україні показав, що сьогодні вкрай необхідні більш жорсткі вимоги до здійснення контролю за виконанням нормативних актів, держава повинна більш швидко реагувати на результати техногенного впливу на довкілля. З метою раціонального природокористування необхідно впроваджувати активні заходи по оптимізації господарських зв'язків і відповідного економічного стимулювання такого господарювання, що в підсумку приведе до скорочення сукупних витрат ресурсів на виробництво продукції за рахунок їх раціонального використання.

Таким чином, проблеми еколого-орієнтованого розвитку природо- і землекористування вимагають нових підходів до оцінки ефективності функціонування регіональних господарчих систем. Оцінка сучасного землекористування в Україні показує необхідність побудови цільового економічного механізму впливу на різноманітних власників землі, щоб вони мали можливості ставити собі за мету отримання прибутків від еколого-орієнтованої діяльності в довготерміновій перспективі.

Література:

1. Веклич О.О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О.О. Веклич - К.: Укр. Ін-т досліджень навколишнього середовища і ресурсів, 2003. – 88 с.
2. Володимир Костерін. Екоподаткова трудова реформа – основа зеленої економіки [Електронний ресурс] / В. Костерін – Режим доступу: http://www.greenparty.ua/news/news_23495.html.
3. Врублевська О.В. Конспект лекцій з економіки природокористування / Врублевська О. В. – Л.: УкрДЛТУ, 2003. – 211 с.
4. Гаман П.І. Інструменти екологічної політики та їх вплив на рекреаційне природокористування / П. І. Гаман // Економіка та держава. № 1, 2009. – С. 70-72.
5. Іванов Ю.Б. Екологічні аспекти розвитку ринкових відносин / Ю.Б. Іванов, І.А. Серова // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник

наукових праць. Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 19. – С. 241-245.

6. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / В.С. Кравців, Л.С. Гринів, М.В. Копач, С.П. Кузик / За ред. М.І. Долішнього. – Л.: ІРД НАН України, 1999. – 78 с.

7. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

8. Шашула Л.О. Просторові аспекти еколого-орієнтованого природокористування / Л.О. Шашула // Матеріали Міжнар. Наук. конф. „Земельні відносини і просторовий розвиток”. – Ч. II. – Київ, РВПС України НАН України. – 2006. – С. 186-188.

УДК 330.341.1: 330.322: 338.432

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

*Новіков О.Є., к.е.н., доцент,
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті визначені основні проблеми державного регулювання інноваційно-інвестиційною діяльністю в аграрній сфері, запропоновані основні напрями його вдосконалення. Розглянуто державне регулювання інноваційно-інвестиційних процесів за досвідом високорозвинутих країн.

The paper identified key issues of state regulation of innovation and investment activities in the agricultural sector, main areas of improvement. A state regulation of investment and innovation processes in highly developed countries experience.

Постановка проблеми. До недавнього часу Україна перебувала у відокремленому від світового господарства середовищі та мала вузькоспеціалізований спектр зовнішньоекономічного співробітництва. Початок ринкових трансформацій активізував потребу у розвитку євроінтеграційних процесів в Україні та вступ її до Світової організації торгівлі (СОТ). Нинішній розвиток аграрної сфери тісно пов'язаний з поглибленням регіональної інтеграції, з лібералізацією умов торгівлі сільськогосподарськими товарами та послугами, з переорієнтацією на вимоги зовнішнього ринку до забезпечення сільськогосподарською продукцією. За цих умов виникає необхідність переходу на інноваційну модель розвитку як передумови входження в когорту високорозвинутих країн світу, досягнення високого рівня життя свого народу. В науковому плані інновація за своїм змістом є важливою складовою науково-технічного прогресу, що постійно змінюється як у часі, так і просторі. Країни, які зуміли швидше, порівняно з іншими та з урахуванням власних умов і потреб, визначитися щодо доцільності впровадження інновацій, досягли високої кінцевої мети.